

Meerjarenprogramma Handhaving

Vlaanderen
is materiaalbewust

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

Meerjarenprogramma Handhaving

Documentbeschrijving

1. *Titel publicatie*
Meerjarenprogramma Handhaving

2. *Verantwoordelijke Uitgever*
Danny Wille, OVAM, Stationsstraat 110, 2800 Mechelen

3. *Wettelijk Depot nummer*
-

4. *Aantal bladzijden*
23

5. *Aantal tabellen en figuren*
1

6. *Prijs**
gratis

7. *Datum Publicatie*
17 april 2015

8. *Trefwoorden*
handhaving, programma

9. *Samenvatting*
De handhaving van de afval-, materialen- en bodemwetgeving is een kritische succesfactor voor het beleid inzake die thema's. De OVAM wil op een planmatige manier de eigen bevoegdheden op het vlak van toezicht uitoefenen en tegelijk een constructieve partner blijven in het handhavingsnetwerk waar ook andere toezichthoudende diensten deel van uitmaken. Dit meerjarenprogramma zet de lijnen uit voor de volgende jaren. Het programma is ook bedoeld als input van de OVAM in het overkoepelende programma van de VHRM, dat op basis van artikel 16.2.4 van het Milieuhandhavingsdecreet wordt opgesteld.

10. *Begeleidingsgroep en/of auteur*
Dirk Dedecker, Sven De Mulder, Nic Van den Heuvel, Lydia Putseys, Rudy Meeus

11. *Contactperso(n)en*
Lydia Putseys, Dirk Dedecker, Nic Van den Heuvel

12. *Andere titels over dit onderwerp*
-

Gegevens uit dit document mag u overnemen mits duidelijke bronvermelding.

De meeste OVAM-publicaties kunt u raadplegen en/of downloaden op de OVAM-website: <http://www.ovam.be>

Inhoudstafel

	Inhoudstafel	5
1	Inleiding	7
2	Opbouw van het meerjarenprogramma	9
3	Prioriteiten	11
4	Toezicht	13
4.1	Interne processen	13
4.2	Afdeling Afval- en Materialenbeheer	13
4.2.1	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid	13
4.2.2	Meldings- en registerplicht afvalstoffen – IMJV	14
4.2.3	Sectorale plannen – huishoudelijke afvalstoffen	15
4.2.4	Erkenningen laboratoria	15
4.2.5	Scheepsafvalstoffen	15
4.2.6	Milieuheffingen	15
4.3	Afdeling Bodembeheer	16
4.3.1	Bodemsanering	16
4.3.2	Grondverzet	17
4.3.3	Kwaliteitsborging	17
4.4	Afdeling Interventies, Verwijderingen en Saneringen	17
4.5	Specifieke projecten	18
5	Samenwerking met derden	19
5.1	Ondersteuning dagelijkse werking	19
5.1.1	Ondersteuning bij incidenten afval en bodem ifv keuze correct handhavingstraject	19
5.1.2	Samenwerking met inspectiediensten Ruimtelijke Ordening	20
5.2	Informatieverstrekking en sensibilisering	20
5.3	(Strategische) beleidsinnovatie – ondersteuning	20
6	Indicatoren	23

1 Inleiding

De OVAM is verantwoordelijk voor een doeltreffend beleid, dat mens en milieu moet beschermen tegen de schadelijke gevolgen van het onzorgvuldig beheer van afvalstoffen en materialen; wanneer er schade optreedt, zoals bodemverontreiniging, moet dat zo snel mogelijk aangepakt worden om verdere schade te voorkomen en het herstel te bekomen. Een doelgerichte handhaving is een kritische succesfactor, een essentiële randvoorwaarde voor het slagen van belangrijke onderdelen van dat beleid.

Op het ruime actieterrein van afval en materialen zijn de toezichtsbevoegdheden van de OVAM echter sterk beperkt. De OVAM heeft wel de volledige toezichtsbevoegdheid voor het Bodemdecreet. Dat is een bewuste beleidskeuze, die moet toelaten om de rol van OVAM op het vlak van afval en materialen als facilitator en partner van de bedrijfswereld maximaal tot zijn recht te laten komen. Het houden van toezicht op de naleving van de Vlaamse milieuwetgeving die van toepassing is op afval, materialen en bodem, is grotendeels toegewezen aan de afdeling Milieu-Inspectie en andere toezichthouders.

De afdeling Afval- en Materialenbeheer, de afdeling Bodembeheer en de afdeling Interventies, Verwijderingen en Saneringen hebben elk een afgebakend pakket aan toezichtsbevoegdheden. De toezichthouders van deze afdelingen handhaven de milieuwetgeving op het grondgebied van het Vlaams Gewest voor wat betreft de aan hen toegewezen bevoegdheden. De OVAM stelt elk jaar een handhavingsprogramma op met een oplistings van de geplande controles per afdeling.

Vanaf 2015 stelt de OVAM – als een van de Vlaamse handhavingsinstanties – een eigen meerjarenprogramma handhaving op voor de periode 2015-2019. Dit 'individueel meerjarenprogramma' kadert in het overkoepelende programma van de VHRM en beantwoordt aan de bepalingen van het Milieuhandhavingsdecreet. Op basis van artikel 16.2.4 van het Milieuhandhavingsdecreet¹ stelt de Vlaamse Hoge Handhavingsraad voor Ruimte en Milieu (VHRM) een vijfjaarlijks milieuhandhavingsprogramma op.

¹ Milieuhandhavingsdecreet : Titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid.

2 Opbouw van het meerjarenprogramma

Het meerjarenprogramma handhaving van de OVAM bevat de handhavingsprioriteiten van de OVAM voor de periode 2015-2019.

Als vertrekbasis voor het opstellen van dit meerjarenprogramma handhaving werd rekening gehouden met:

- de huidige invulling van “handhaving” op de afval-, materialen- en bodemwetgeving door de OVAM.
De handhaving wordt op dit moment door de OVAM ingevuld door eigen handhavend optreden binnen het kader van haar toezichtsbevoegdheden toegekend op basis van het Milieuhandhavingbesluit. Daarnaast wordt ondersteuning voor afval-, materialen- en bodemwetgeving aangeboden aan andere inspectie- en politiediensten voor de volledige afval-, materialen- en bodemwetgeving, vooral voor die aspecten waarvoor de OVAM zelf geen toezichtsbevoegdheid heeft.
- De beleidsnota Omgeving 2014-2019 van mevrouw Joke Schauvliege, Vlaams minister bevoegd voor Omgeving.
Een aantal operationele doelstellingen (meer bepaald OD14, OD35 en OD53) voorzien een verdere uitbouw van de handhaving binnen het beleidsdomein.
- Het ontwerp-meerjarenprogramma handhaving van de Vlaamse Hoge Handhavingsraad voor Ruimte en Milieu en de richtsnoeren voor de opmaak van het individueel meerjarenprogramma.
- Het strategisch plan 2015-2019 van de OVAM en het bijbehorende operationeel plan. Ook de voorbereidende omgevingsanalyse en SWOT-analyse bevatten aanknopingspunten voor de opbouw van dit meerjarenprogramma.

In de volgende hoofdstukken wordt het programma beschreven.

Hoofdstuk 3 bevat een beschrijving van de manier waarop de OVAM haar prioriteiten bepaalt in functie van haar handhavingsoverdrachten.

De prioriteiten en acties die de OVAM zal uitvoeren worden opgenomen in de hoofdstukken 4 en 5. Hoofdstuk 4 bevat een overzicht van de geplande toezichtactiviteiten van de OVAM. Hoofdstuk 5 is gefocust op de samenwerking met andere handhavinginstanties om een effectief en efficiënt handhavingsoptreden te realiseren.

3 Prioriteiten

Het Vlaamse milieubeleid en de milieuwetgeving hebben tot doel het milieu te beschermen tegen de schadelijke gevolgen van het onzorgvuldig beheer van afvalstoffen en materialen en dat wanneer er schade – zoals bodemverontreiniging – optreedt, dit zo snel mogelijk aangepakt wordt om verdere schade te voorkomen en het herstel van het milieu te bekomen.

Een doeltreffende handhaving is een kritische succesfactor en een essentiële randvoorwaarde voor het slagen van belangrijke onderdelen van dat beleid. De handhaving moet ook de geloofwaardigheid van het beleid ondersteunen. Het is de basis van een gelijk speelveld dat economische ontplooiingskansen biedt en investeringen mogelijk maakt.

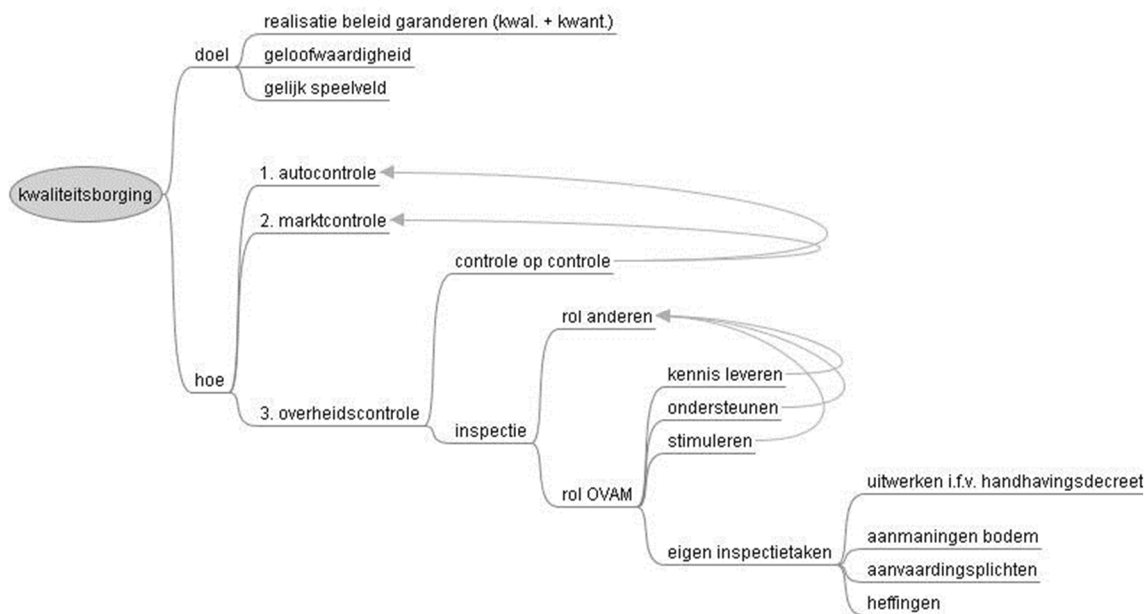
De waarborg dat de wetgeving wordt nageleefd, kan op verschillende niveaus ingebouwd worden: via zelfcontrole, “markt”controle en overheidscontrole.

Omdat de bevoegdheden van de OVAM en de beschikbare middelen beperkt zijn op het gebied van handhaving, kan het niveau van “overheidscontrole” slechts beperkt ingevuld worden door de OVAM. Daarom opteert de OVAM in de eerste plaats om de verantwoordelijkheid bij de verantwoordelijke(n) zelf te leggen via zelfcontrole (bv. ISO, ...), en daarnaast ook een aantal stimuli te voorzien om de kwaliteitsborging te bevorderen bij de verschillende betrokkenen.

In tweede instantie wordt getracht om meer “markt”controle in te bouwen opdat de afnemer van een bepaalde dienst of materiaal zelf een stuk controle uitvoert, zoals het opleggen van acceptatiecriteria binnen bepaalde sectoren, sectorale akkoorden, codes van goede praktijk, ...

Pas in derde instantie mikt de OVAM op overheidscontroles, enerzijds als controle op de (zelf)controle en anderzijds – met de beschikbare middelen – als actieve handhaver/toezichthouder. De rol van de OVAM hangt hier samen met haar toezichtsbevoegdheden en de mogelijkheden tot samenwerking met en ondersteuning van andere handhavingsinstanties op de verschillende bestuursniveaus. Vooral de ondersteuning van de eerstelijns van het toezicht, op lokaal niveau, is cruciaal. De geplande afstemming met het thema 'ruimte' ziet de OVAM als een opportuniteit.

Om de handhaving op een doeltreffende en efficiënte manier te realiseren – zowel de eigen handhavingsacties als de ondersteuning en stimulering van de andere handhavingsinstanties – zal de OVAM haar eigen handhavingsbeleid hierop uitbouwen.

Figuur 1: kwaliteitsborging in het Vlaamse milieubeleid en -wetgeving

Een goed handhavingsbeleid moet niet alleen doeltreffend zijn, maar ook efficiënt, coherent en rechtmatig². Een goede handhaving begint met een goede planning en programmering. Een risicobenadering is noodzakelijk om de juiste prioriteiten te kunnen leggen in een context van beperkte middelen voor handhaving. Het eerste doel is niet de sanctionering van overtredingen maar de bevordering van de naleving van de wetgeving, de handhaving moet met andere woorden *doelgericht* zijn. De doelgroepen moeten goed weten waaraan zich te houden. De kwaliteit van de milieuwetgeving, en de handhaafbaarheid ervan, zijn in dat verband belangrijk. Een doelgerichte handhaving vereist verder dat de inzet van de beschikbare handhavingsinstrumenten en interventiemogelijkheden proportioneel is met de aard, omvang en gevolgen van de niet-naleving en dat wordt gekozen voor de interventiestrategie die tegen de laagste kosten het beste resultaat geeft.

² Minaraad 19 april 2012 – Advies over de evaluatie van het milieuhandhavingsbeleid

4 Toezicht

De OVAM zal de komende planperiode de handhaving binnen haar toezichtsbevoegdheden maximaal invullen via risicogestuurde controles. Daarnaast zet de OVAM in op ondersteuning van de externe handhavingsactoren op alle bestuursniveaus, zowel toezichthouders als politiediensten. De OVAM werkt planmatig over haar eigen beleidsthema's heen en streeft naar de afstemming van haar optreden van alle betrokken handhavingsactoren zodat op een efficiënte en effectieve manier controles uitgevoerd en opgevolgd worden waarbij een gedegen bestraffing van overtreders mogelijk wordt.

4.1 Interne processen

Jaarlijks stelt de OVAM een **planning** op voor de handhavingsacties die de OVAM zal uitvoeren, al dan niet in samenwerking met andere handhavingsinstanties. De jaarplanning bevat de concretisering van het meerjarenprogramma.

De eigen toezichthouders van de OVAM moeten permanent kunnen beschikken over de vereiste middelen om hun taken te kunnen uitvoeren. Hun **aanstelling** als toezichthouder, beschikken over een geldige legitimatiekaart, ... wordt centraal beheerd. Intern wordt de **basisopleiding handhaving** regelmatig gegeven. De toezichthouders kunnen beschikken over een actuele **handleiding** waarin alle toezichtrechten, -procedures, ... op maat van hun toezichtsbevoegdheden zijn uiteengezet.

Het **databeheer** van de handhavinggerelateerde zaken gebeurt centraal bij de OVAM. Bovendien wordt systematisch werk gemaakt van het ontsluiten van alle relevante data, zowel voor de eigen toezichthouders als voor de andere handhavingsinstanties. Het optimaal gebruik van de informatie die de OVAM beheert, wordt in functie van mogelijke handhavingsdoeleinden zo veel mogelijk gefaciliteerd (zie ook punt 5.1.1).

De toezichtsbevoegdheden van de OVAM zijn toegekend op basis van het Milieuhandavingsbesluit aan drie verschillende afdelingen. Elke afdeling heeft een eigen pakket aan toezichtsbevoegdheden die op OVAM-niveau complementair zijn, maar niet overlappend. Om haar eigen handhavend optreden effectiever en efficiënter te organiseren onderzoekt de OVAM de mogelijkheden om haar eigen toezichtsbevoegdheden afdelingsoverschrijdend in te zetten. Dit intern **project afdelingsoverschrijdend handhaven** resulteert in een aantal scenario's (met bijhorend uitrolschema), variërend van minimaal afdelingsoverschrijdende samenwerking tot een volledige integratie van de toezichtsbevoegdheden van de drie afdelingen. Tegen eind 2015 zullen een aantal scenario's voorgelegd worden aan de directieraad van de OVAM. De mogelijke uitrol van een van de scenario's is voorzien vanaf 2016.

4.2 Afdeling Afval- en Materialenbeheer

4.2.1 Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid

De uitgebreide producentenverantwoordelijkheid maakt de producenten (incl. invoerders), tussenhandelaars en eindverkopers (ook distributeurs) verantwoordelijk voor de producten die ze op de Vlaamse markt brengen, tot in de afvalfase. Het systeem is ingevoerd voor een aantal producten die een negatieve milieu-impact kunnen hebben indien ze niet correct worden verwerkt. De basisregelgeving is opgenomen in hoofdstuk 3 van het VLAREMA. De Vlaamse regering sluit met de betrokken federaties akkoorden (meestal milieubeleidsvereenkomsten) af waarin inzamel- en verwerkingsdoelstellingen worden bepaald; ook over de financiering zijn er afspraken.

De controle op de **uitgebreide producentenverantwoordelijkheid** gebeurt via opwaartse controles en neerwaartse controles.

De opwaartse controles zijn gericht op de producenten (inclusief invoerders), tussenhandelaars en eindverkopers die producten op de Vlaamse markt brengen die onder de producentenverantwoordelijkheid vallen. Het doel van deze opwaartse controles is vooral gericht op het opsporen van free riders. Die moeten uit de markt of zich conformeren aan de wetgeving. Het voordeel dat ze uit freeriding hebben gehaald moet ongedaan gemaakt worden.

De neerwaartse controles zijn gericht op de volledige inzamel- en verwerkingsketen van de afvalstoffen waarop de producentenverantwoordelijkheid van toepassing is. Bij vaststellingen die buiten de toezichtsbevoegdheden van de OVAM vallen, wordt systematisch samengewerkt met de bevoegde instanties.

De jaarplanning van de op- en neerwaartse controles wordt opgemaakt op basis van de volgende principes :

- prioriteit voor nieuwe producten die onder de producentenverantwoordelijkheid vallen of nieuwe sectoren met een onvoldoende naleefgedrag van de verplichtingen.
- afgedankte producten waarvan aanvaarding bij de verkoopsketen extra risico's inhoudt, zoals gasontladingslampen, moeten op een correcte manier opgeslagen worden om milieurisico's in te perken.
- voldoende spreiding van de controles over de verschillende actoren en sectoren.

De **rapporteringsverplichtingen** met betrekking tot de te behalen doelstellingen op het vlak van inzameling en verwerking in het kader van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid worden eveneens gecontroleerd. De controles hebben zowel betrekking op de rapporteringsplicht als op de kwaliteit van de verstrekte gegevens.

Om de twee jaar rapporteert de OVAM aan het Vlaams Parlement over de uitvoering van de milieubeleedsovereenkomsten. Elk rapport bevat een luik over de handavingsacties en aanbevelingen om de naleving van de overeenkomsten en van de regelgeving te verbeteren. Algemeen gesteld blijkt uit de rapportage dat de MBO's goed worden nageleefd, zeker wat betreft het bereiken van de inzamel- en verwerkingsdoelstellingen. Uit de rapporten blijkt ook dat de controle-inspanningen niet mogen dalen beneden een minimum. De effectiviteit en efficiëntie zouden kunnen verhoogd worden door een betere afstemming en samenwerking tussen de Gewesten.

De prioriteiten voor de volgende jaren zijn:

- op peil houden van de controle-inspanningen;
- optimalisering van de intergewestelijke samenwerking.

4.2.2 **Meldings- en registerplicht afvalstoffen – IMJV**

Afvalstoffenproducenten, inzamelaars, handelaars, makelaars en afvalverwerkers moeten jaarlijks gegevens over geproduceerde, ingezamelde en verwerkte afvalstoffen rapporteren aan de OVAM. Hiervoor wordt door de OVAM jaarlijks een statistisch representatieve steekproef van bedrijven bevraagd. Deze **rapportering “afvalstoffen”** ten behoeve van beleidsevaluatie verloopt via het Integraal Milieujaarverslag (IMJV). De kwaliteit van de gegevens en van de beleidsconclusies die er worden uit afgeleid, is bijzonder belangrijk. Het niet naleven van de meldingsplicht moet worden gesanctioneerd.

De OVAM zal daarom jaarlijks in een of meerdere bedrijfssectoren het naleefgedrag van deze rapporteringsverplichting handhaven. Over deze handavingsactie worden vooraf afspraken gemaakt met de afdeling Milieu-Inspectie, die alle rapporteringsverplichtingen van bedrijven (water, lucht, Seveso, RIE³, ...) controleert. De bedrijven die de meldingsplicht voor afvalstoffen

³ RIE : Richtlijn Industriële Emissies (Industrial Emissions Directive 2010/75/EU).

niet naleven, worden door OVAM eerst aangemaand om aan hun verplichtingen te voldoen, daarna pas volgt een verslag van vaststelling.

De controle op het **afvalstoffen- en materialenregister** bij de bedrijven gebeurt standaard tijdens alle controle-acties bij de actoren die verplicht zijn om een afvalstoffen- en/of materialenregister bij te houden. Zowel de afdeling Milieu-Inspectie, de lokale besturen als de OVAM besteden aan dit aspect aandacht. De mogelijkheid bestaat om ook hiervoor specifieke controleacties op te zetten, doch dit is geen prioriteit.

4.2.3 Sectorale plannen – huishoudelijke afvalstoffen

De OVAM heeft toezichtsbevoegdheid op het naleven van alle **sectorale preventie- en uitvoeringsplannen**. De bepalingen in deze uitvoeringsplannen zijn bindend voor alle overheden, tenzij uitdrukkelijk in het plan is opgenomen dat de bepaling niet bindend is. Specifieke controleacties op deze bepalingen worden niet voorzien. Er wordt naar gestreefd om in onderling overleg met alle overheden deze uitvoeringsplannen na te leven. Indien echter overleg niet leidt tot een overheidsoptreden volgens de bepalingen van deze uitvoeringsplannen, dan zal de OVAM haar toezichtsinstrumenten inzetten.

Ook de handhaving van de regelgeving inzake de inzameling bij en het aanbieden van **huishoudelijke afvalstoffen** door de particulier, zoals dat door de gemeentelijke overheden georganiseerd wordt, zal op een gelijkaardige manier aangepakt worden. Deze inzameling dienen de gemeenten en hun intergemeentelijke samenwerkingsverbanden te organiseren binnen het kader dat werd voorzien door het Materialendecreet en zijn uitvoeringsbesluiten, in het bijzonder het VLAREMA en het Sectoraal Uitvoeringsplan met betrekking tot de huishoudelijke afvalstoffen⁴.

4.2.4 Erkenningen laboratoria

Het toezicht op de verplichtingen inzake **erkenning als laboratorium** in de discipline afvalstoffen en andere materialen en het gebruik van die erkenning zal in hoofdzaak gebeuren via de jaarlijkse “blinde controles”. Op basis van de resultaten van deze controles wordt beslist om de erkenning van een laboratorium voor bepaalde analysepakketten te schorsen of al dan niet te verlengen.

In samenwerking met o.a. VITO wordt de volgende jaren onderzocht hoe dit kwaliteitsborgingssysteem kan geoptimaliseerd worden en de handhavingsinspanningen kunnen verminderen, zonder kwaliteitsverlies.

4.2.5 Scheepsafvalstoffen

Er worden periodieke controles uitgevoerd op de **afgifte van scheepsafvalstoffen**. Een specifieke controleactie gericht op de visserijsector en de Rijn- en binnenvaart (CDNI-verdrag⁵) zal in 2015 gebeuren. Deze controle-acties zullen samen met de bevoegde instanties, in het bijzonder de Scheepvaartpolitie, uitgevoerd worden.

4.2.6 Milieueffingen

Er worden jaarlijks routinematige controles **milieueffingen** voorzien. Dit omvat een controle bij vaste inrichtingen (verbrandingsinstallaties/stortplaatsen) en inzamelaars, handelaars, makelaars. Hierbij wordt de focus gelegd op foute of onvolledige aangiften.

⁴ Op dit moment (periode 2008-2015) zijn deze bepalingen opgenomen in het Uitvoeringsplan Milieuverantwoord Beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen (UMBHA).

⁵ CDNI-Verdrag: Verdrag inzake de verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart, ondertekend in Straatsburg op 9 september 1996.

Daarnaast worden jaarlijks ook controles gedaan bij inrichtingen die gebruik maken van het verlaagd tarief voor recyclageresidu's, met specifieke aandacht voor breekresidu's, shredderresidu's en residu's afkomstig van de sortering van textielafval.

4.3 Afdeling Bodembeheer

4.3.1 Bodemsanering

Het geheel van de processen in verband met bodemsanering is er op gericht stapsgewijs de bodemverontreiniging in kaart te brengen, te evalueren en te (laten) saneren. Om de beleidsdoelstellingen te realiseren zet de afdeling Bodembeheer maximaal in op instrumenten die partijen stimuleren om bodemonderzoek en bodemsanering zelf uit te voeren en op het invoeren van systemen van zelfcontrole. Het versneld inventariseren van risicogronden zou er al toe moeten kunnen leiden dat ook het aantal bodemonderzoeken en -saneringen bij overdracht sterk toeneemt

De administratieve opvolging van de processen geeft in sommige gevallen aanleiding tot optreden in het kader van de handhaving. Een **pro-actief aanmanings- en handhavingbeleid** omvat enerzijds de kwaliteitsbewaking van bodemsanering en anderzijds het activeren van bodemsanering. Indien de saneringsplichtige tijdens de uitvoering van zijn plichten opzettelijk of door onachtzaamheid in gebreke blijft, zullen de toezichthouders optreden om zo de correcte voortgang van de dossiers te verzekeren. Binnen de dossierbehandeling wordt een strikt aanmanings- en ingebrekestellingsbeleid gevoerd. De administratieve opvolging zal in de vereiste gevallen aanleiding geven tot een aanmaning, eventueel gevolgd door een regularisatiebevel en gekoppeld aan ambtshalve uitvoering binnen bestuursdwang.

Binnen het strategisch plan van de OVAM besteedt de afdeling Bodembeheer bijzondere aandacht aan enerzijds **het voorkomen van nieuwe bodemverontreiniging**. Hiervoor volgt de OVAM de zelfstandige verplichting tot bodemonderzoek en –sanering nog korter op en treedt op waar nodig. Met deze aanpak wil de afdeling Bodembeheer een verdere verspreiding van bodemverontreiniging voorkomen en hoge saneringskosten vermijden. Anderzijds wordt binnen het strategisch plan aandacht besteedt aan **het beschermen van kwetsbare receptoren**. Handhaving en toezicht op de bepalingen van het Bodemdecreet vormt een krachtig instrument om de gebieden waar bodemverontreiniging schade met grote maatschappelijke impact kan toebrengen, te beschermen. Sinds 2012 worden de **drinkwaterwingebieden** versneld geïnventariseerd en zijn ca. 300 bijkomende risicolocaties in deze kwetsbare gebieden geïdentificeerd.

In het gewijzigde Milieuhandhavingdecreet is ook voorzien dat een aangesteld gemachtigd ambtenaar **herstelmaatregelen** al dan niet gecombineerd met een dwangsom kan vorderen via het parket. Voor zware milieumisdrijven kan dit een sterker, afdwingend instrument zijn dan een aanmaning van OVAM. De opportuniteiten worden in de loop van 2015-2016 bekeken.

Het **Achilles-systeem** voor de bodemsaneerders is BELAC-geaccrediteerd. De modaliteiten voor de uitvoering van bodemsaneringswerken zijn bepaald in het conformiteitsattest en OVAM controleert of de voorwaarden opgenomen in het conformiteitsattest worden gerespecteerd.

Voor de **droogkuissector** is de inventarisatie van de locaties afgerond en wordt opgevolgd of de onderzoeksplicht bij stopzetting van de droogkuisinrichting of bij overdracht van de grond is nageleefd.

Voor de sector van de **tankstations** wordt de verdere opvolging voorzien van dossiers die zijn aangemeld bij BOFAS. Het is de bedoeling om de dossiers af te ronden voor 2019 door de toepassing van een actief aanmaningsbeleid.

De **IED-richtlijn**⁶ legt de lidstaten op om een systeem op te zetten van milieu-inspecties van de GPBV-installaties op het volledige spectrum van de relevante milieueffecten. Voor de GPBV-installaties die, in functie van de prioritering, geïnspecteerd worden, wordt erop toegezien dat de exploitant zijn verplichting ivm het situatierapport en ikv Bodemdecreet uitvoert.

4.3.2 Grondverzet

Het grondverzet is een procedure die grotendeels buiten de OVAM is georganiseerd. De erkende bodembeheerorganisaties (vzw Grondbank en vzw Grondwijzer) hebben beiden een eigen controle- en beheerssysteem. Om de afstemming tussen beide bodembeheerorganisaties te optimaliseren en eventuele grijze zones te detecteren wordt een volledige screening van het beheerssysteem uitgevoerd. De screening moet een inzicht geven in het huidige traceringsstelsel en moet nagaan of een “zorgstelsel” kan ontwikkeld worden. Door de implementatie van een **zorgstelsel** kan de handhaving worden beperkt tot de “free riders” dewelke niet gevat worden door het zorgstelsel.

Tot op heden is enkel de OVAM bevoegd voor de handhaving op het grondverzet. Het grondverzetsgebeuren is eerder een lokaal gegeven wat moeilijk handhaafbaar is vanuit een centrale overheid, maar waar de handhaving zich eerder dient te situeren op gemeentelijk niveau. In aanvulling van het zorgstelsel van de bodembeheerorganisaties wordt de **handhavingsbevoegdheid** bij voorkeur verlegd naar het **lokale niveau**. De taak voor de OVAM binnen de grondverzetsregeling omvat het coördineren en toezicht houden op het volledige stelsel en een beperkte handhavingstaak op de delicten die niet opgepikt worden door de lokale overheden.

Het implementeren van een zorgstelsel en de daaraan gekoppelde handhaving op lokaal niveau moet leiden tot een meer kwalitatieve uitvoering van de grondverzetsregeling met een efficiënt en effectief toezicht.

4.3.3 Kwaliteitsborging

Bij de opvolging van de **kwaliteit van de erkende bodemsaneringsdeskundigen** wordt de focus verschoven van de controle van het eindproduct (rapporten) naar het proces hoe ze tot stand zijn gekomen. Alle resultaten van de uitgevoerde controles/audits (laboratoria, boorfirma's, erkende bodemsaneringsdeskundigen, bodemsaneerders) worden centraal binnen de OVAM teruggekoppeld. Een efficiënte sanctionering wordt uitgewerkt in het kader van de erkenning.

4.4 Afdeling Interventies, Verwijderingen en Saneringen

Voor het realiseren van de bodembeheerdoelstellingen voorziet de afdeling Interventies, Verwijderingen en Saneringen (afdeling IVS) het nodige toezicht en handhaving op de uitvoering van bodemonderzoeken en saneringen in het kader van het Bodemdecreet, alsook op de periodieke onderzoeksplicht met als prioriteit de beschermingszones voor grondwaterwinning. De OVAM zorgt voor een **adequate ambtshalve uitvoering onder bestuursdwang** als sluitstuk van het handhavingstraject.

De afdeling IVS start samen met de afdeling Bodembeheer met de structurele implementatie van een **pro-actieve aanpak** in die gevallen waar onvermogen of juridische of technische moeilijkheden de oorzaak zijn van het niet vervullen van de saneringsplicht. Deze pro-actieve aanpak impliceert de inzet van een instrumentenportfolio om de voortgang van het dossier te faciliteren en de moeilijkheden te wijten aan overhead en draagkracht weg te nemen. Op die manier wordt in deze gevallen een inefficiënte inzet van bestuursdwang vermeden.

⁶ Industrial Emissions Directive (2010/75/EU). De richtlijn is omgezet in Vlaamse wetgeving, voornamelijk VLAREM, en legt specifieke regels op inzake Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging (GPBV) voor bepaalde risicovolle installaties.

In 2014 werd **een intern richtlijnenkader ambtshalve afvalverwijdering** opgemaakt dat de voorwaarden schetst wanneer de OVAM ambtshalve onder bestuursdwang of veiligheidsmaatregelen een afvalverwijdering uitvoert. Dit richtlijnenkader wordt in eerste instantie geïmplementeerd in het handavingsondersteuningstraject voor lokale toezichthouders. De werking en billijkheid ervan zal na één jaar geëvalueerd en verfijnd worden.

De afdeling IVS wil meewerken met de Federale en Nederlands politie om de aanpak van en de handhaving op **drugslabo's** in (grens)gemeenten te ondersteunen. Vanuit de afdeling IVS wordt gefocust op de ambtshalve uitvoering van bodemonderzoeken en eventuele bodemsaneringen. De afdeling IVS stelt op basis van best practices een afgestemde aanpak op.

4.5 Specifieke projecten

Binnen het kader van het Vlaams Materialenprogramma (VMP) worden verschillende initiatieven ontwikkeld met een focus op handhaving.

Het **project Preventilex** (VMP-hefboom "Metalen") concentreert zich op het tegengaan van illegale uitvoer van afvalstoffen en het faciliteren van de legale handel in afval en materialen. De OVAM engageert zich om binnen haar mogelijkheden mee te werken in de strijd tegen de illegale uitvoer van afvalstoffen. Het toezicht op de in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen behoort volledig tot de bevoegdheid van de afdeling Milieu-Inspectie. Met de afdeling Milieu-Inspectie wordt de volgende jaren samengewerkt om de financiële incentives die illegale grensoverschrijdende afvalstromen genereren in kaart te brengen en actie te ondernemen.

De handhaafbaarheid van en de handhaving op de milieuregelgeving staat centraal binnen de VMP-hefboom 'Betere regelgeving'. Een concrete invulling de volgende maanden en jaren hieraan wordt gegeven door de opmaak van een **actieplan handhaving grond en stenen** en een **risicoanalyse** voor deze sector. De OVAM werkt samen met de betrokken sectoren en handavingsinstanties om de risicoanalyse en het actieplan uit te werken.

5 Samenwerking met derden

Een effectieve, efficiënte en coherente handhaving van de milieuwetgeving vergt een performante samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de toezichhoudende diensten. Investeren in een performant handnavingsnetwerk staat daarom al jaren bovenaan de handnavingsagenda van de OVAM. De OVAM doet dit door een actieve deelname aan de **VHRM-werkgroepen** en door informatieverstrekking op maat aan de handnavingspartners. Vooral de ondersteuning van de eerstelijns van het toezicht, op lokaal niveau, is cruciaal. De geplande afstemming met het thema 'ruimte' ziet de OVAM als een opportuniteit.

5.1 Ondersteuning dagelijkse werking

5.1.1 Ondersteuning bij incidenten afval en bodem ifv keuze correct handnavingstraject

De lokale en gewestelijke toezichthouders en de politiediensten die in eerste lijn (of tweede lijn) instaan voor het handhaven van de afval-, materialen- en bodemwetgeving kunnen rekenen op ondersteuning van de OVAM bij de uitvoering van hun handnavingstaken. Deze ondersteuning wordt op verzoek van de handnaver aangeboden en zal hoofdzakelijk bestaan uit **adviesverlening en ondersteuning in functie van een efficiënt en effectief handnavend optreden**. Enkel wanneer de toezichtsbevoegdheden van de OVAM dit toelaten en op uitdrukkelijk verzoek kan de OVAM zelf handnavend optreden.

Wanneer het naleven van bepaalde onderdelen van de afval-, materialen- en bodemwetgeving problematisch blijkt te zijn, initieert de OVAM verzoeken aan de bevoegde handnavingsinstanties om **specifieke gerichte controle-acties** op te nemen in hun handnavingsprogramma. Of om bepaalde aspecten hiervan standaard op te nemen in de **reguliere controle-acties**. De OVAM voorziet voor dergelijke controle-acties de nodige ondersteuning. Bijvoorbeeld de controle op het naleven van de sorteerverplichtingen van het bedrijfsafval door de bedrijven moet in principe standaard bij elke reguliere of andere bedrijfscontrole opgenomen worden door elke bevoegde toezichthoudende instantie.

De afdeling IVS start een **ondersteuningstraject handnaving** voor lokale toezichthouders bij meldingen van mogelijke milieuovertredingen binnen het Bodemdecreet of het Materialendecreet. De afdeling IVS initieert raamcontractformules waarbij erkende bodemsaneringsdeskundigen gecontracteerd worden om enerzijds meldingen te coördineren en anderzijds de lokale toezichthouder te adviseren bij de eerste vaststellingen en de keuze van het meest aangewezen handnavingstraject. Dit traject zal na de opstartperiode geëvalueerd en eventueel verfijnd (bv. uitbreiding via opdrachtcentrale) worden in functie van de beschikbare middelen.

Het illegaal achterlaten, beheren, verwerken of verbranden van afvalstoffen is een overtreding van artikel 12 §1 van het Materialendecreet. Wanneer dit is vastgesteld door een bevoegde toezichthouder of door de politie zal de overtreder door hen aangemaand worden om de illegale activiteit stop te zetten en op eigen initiatief en kosten de afvalstoffen op te ruimen en af te voeren naar een vergunde verwerker. Als ondersteuning van het handnavingsbeleid gevoerd door de handnavers kan de afdeling AMB gericht het **heffingsinstrument** in deze gevallen inzetten. Dit heffingsinstrument wordt ingezet als een belangrijke bijkomende stimulans voor de overtreder om de afvalstoffen op te ruimen en af te (laten) voeren naar een vergunde verwerker.

De afval-, materialen- en bodemwetgeving bevat verschillende **zelfcontrolesystemen** (bvb. kwaliteitsborgingssysteem IHM, keuringen door onafhankelijke keuringsinstellingen). Dergelijke systemen zijn erop gericht om de sector te professionaliseren en een gelijk speelveld te creëren. Bij niet naleving van deze zelfcontroleverplichtingen zal de OVAM ofwel zelf optreden binnen haar mogelijkheden, ofwel informatie doorsturen naar de bevoegde toezichthouder met

het uitdrukkelijke verzoek om gericht controles uit te voeren. Bijzondere aandacht zal gegeven worden aan de opvolging van de **keuringen van het kwaliteitsborgingssysteem** van de geregistreerde inzamelaar, handelaar, makelaar voor gevaarlijke afvalstoffen. Hierbij kan de OVAM zelf overgaan tot opstarten van een schorsingsprocedure indien de keuring niet tijdig gebeurt of indien het keuringsverslag negatief is. Wanneer blijkt dat inzamelaars, handelaars, makelaars registraties aanpassen om verplichte keuringen te ontwijken, zal de OVAM een verzoek sturen naar de bevoegde handhavingsinstantie(s) om een gerichte controle uit te voeren. Als ondersteuning van alle bevoegde toezichthouders en politiediensten ontsluit de OVAM de bij haar beschikbare informatie maximaal via internet. Hiervoor zal zij in de periode 2015-2019 de nodige initiatieven nemen om het bestaande **webloket registraties** en de **inspectietoepassing** verder uit te bouwen en performanter te maken in functie van handhaving.

5.1.2 Samenwerking met inspectiediensten Ruimtelijke Ordening

Bepaalde overtredingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijk Ordening kunnen eveneens overtredingen op de afval-, materialen- en bodemwetgeving inhouden. Daarom onderzoekt de OVAM samen met de inspectie RWO de mogelijkheden om gezamenlijk dergelijke gevallen aan te pakken - ieder binnen zijn mogelijkheden en toezichtsbevoegdheden. Het doel van deze samenwerking is vooral gericht op het inzetten van de meest efficiënte en effectieve handhavingsinstrumenten uit respectievelijk de milieuwetgeving en de wetgeving op de Ruimtelijke Ordening. Deze samenwerking en vooral de afstemming van het handhavend optreden kan vertaald worden in verschillende scenario's van volledig gezamenlijk optreden tot louter ondersteuning van de instantie die handhavend optreedt.

5.2 Informatieverstrekking en sensibilisering

Een correct handhavend optreden door toezichthouders of politie kan enkel gebeuren indien men over voldoende kennis beschikt van de wetgeving. De OVAM biedt op vraag van handhavers **opleidingen op maat** aan over de afval-, materialen- en bodemwetgeving. Wanneer er ingrijpende wijzigingen van de regelgeving voorzien zijn, zal de OVAM infosessie(s) organiseren ten behoeve van de handhavers.

De OVAM stelt lesgevers ter beschikking voor de **opleiding van de lokale toezichthouders** zoals voorzien in het Milieuhandavingsdecreet.

De OVAM engageert zich om alle **informatie** die zij ontvangt in het kader van bijvoorbeeld dossierbehandeling en waaruit illegale activiteiten blijken door te sturen naar de bevoegde handhavingsinstantie. Daarnaast wordt op verzoek van het parket, politie of inspectiediensten informatie ter beschikking gesteld.

De mogelijkheid tot het voeren van een gerichte **informatiecampagne** in het kader van het asbestafbouwplan naar lokale toezichthouders in samenwerking met het departement LNE wordt door de afdeling IVS onderzocht.

5.3 (Strategische) beleidsinnovatie – ondersteuning

Wanneer **studies gericht op handhaving** worden uitgevoerd op initiatief van de afdeling Milieuhandhaving, Milieuschade en Crisisbeheer of op initiatief van de Vlaamse Hoge Handhavingsraad voor Ruimte en Milieu of andere initiatiefnemers zal de OVAM hieraan actief meewerken voor zover het binnen haar mogelijkheden ligt.

Studies in functie van de handhaving van de afval-, materialen en bodemwetgeving kunnen door de OVAM geïnitieerd worden in de periode 2015-2019.

De OVAM biedt ondersteuning en expertise aan voor de opmaak van **risicoanalyses** over de afval-, materialen- en bodemsector die op initiatief van handhavingsactoren worden uitgevoerd.

6 Indicatoren

Op **jaarbasis** worden minimaal volgende indicatoren gemonitord :

- aantal controles uitgevoerd
- doorlooptijd per controle
- aantal VTE ingezet op handhaving, enerzijds actieve handhaving en anderzijds ondersteuning
- aantal vastgestelde overtredingen
- aantal verzonden raadgevingen en aanmaningen
- aantal opgestelde processen-verbaal en verslagen van vaststelling
- aantal opgelegde bestuurlijke maatregelen.

Over de periode 2015-2019 worden de evolutie van deze indicatoren opgevolgd.